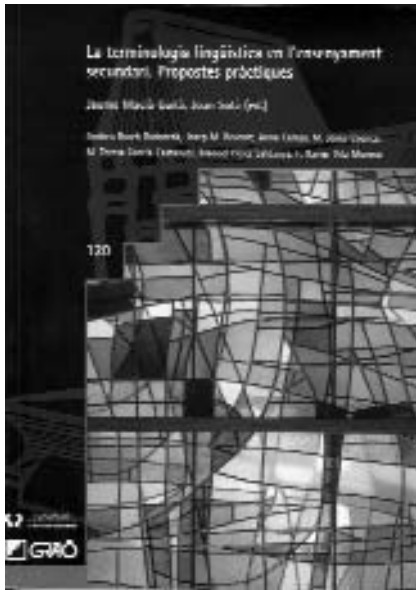

Sobre terminologia lingüística

Carles RIERA

MACIÀ GUILÀ, Jaume; SOLÀ, Joan (ed.)

La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari. Propostes pràctiques

Ed. Graó, Barcelona 2000

El llibre *La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari. Propostes pràctiques* és un recull de ponències, de nou autors, que foren presentades en un cicle de conferències a la Fundació Caixa de Sabadell, recull editat a cura de Jaume Macià Guilà i Joan Solà.

L'obra enfoca el tema de les dificultats que comporta la coexistència en l'ensenyament secundari de teories gramaticals i terminologies diferents, la qual cosa complica l'aprenentatge per part de l'alumne. Diuen els editors en la presentació: «Avui és un fet ben real que el simple accident de canviar de professor, de matèria, de llibre de text, de centre o de pla d'estudis posa l'alumne en contacte amb concepcions i denominacions diferents, que arriben a ser incompatibles, contradictòries o almenys innecessàriament divergents» (p. 7).

Jaume Macià, en la seva ponència «La terminologia lingüística en la classe de llengua: un problema pendent» (pp. 9-24), reflexiona sobre la divergència teòrica i terminològica existent en la lingüística actual, revisa uns quants termes denominatius poc encertats i proposa solucions concretes. Del treball de Macià voldríem remarcar el següent comentari: «... els professors i els autors de material didàctic hauríem d'evitar les anàlisis minucioses, les casuístiques inacabables i, en general, la inclusió de tot allò que no aportï un profit clar (tota aquesta piròtènia teòrica que exhibeixen certs professors, ¿no podria ser un mecanisme de defensa davant el temor que l'alumnat pugui creure's que "sap la matèria" si ja té competència comunicativa?)» (p. 16).

F. Xavier Vila Moreno, en «Algunes aportacions des de la sociolingüística a l'ensenyament i el debat sobre l'estàndard del català» (pp. 25-37), explora les conseqüèn-

cies d'emmarcar socialment les pràctiques lingüístiques en el camp de l'estandardització de la llengua.

Joan Solà, en «Reflexió breu sobre el concepte de "normativa"» (pp. 39-46), parla de la dificultat que hi ha en català a l'hora de definir el concepte de *normativa*, un cop ha fet veure la implicació mútua que presenten els termes i els conceptes de *normativa* i *estàndard*.

Andreu Bosch Rodoreda, en «Fonètica vs. fonologia i tractament de la lexicologia: dos exemples de divergència en els llibres de text» (pp. 47-76), descriu en aquest dens treball amb profusió d'exemples l'anàlisi del tractament de la fonètica, l'abast semàntic dels conceptes de la fonologia (*fonema*, *neutralització*, *arxifonema*, *al·lòfon*, etc.) i aspectes de la lexicologia relacionats amb les regles lèxiques de la derivació, la composició i la conversió sintàctica.

Maria Josep Cuenca, en «Definició i delimitació del concepte de "connector"» (pp. 77-90), presenta una proposta de definició i classificació dels elements lingüístics que relacionen clàusules o sintagmes d'una oració, o oracions o paràgrafs d'un text, segons una relació sintàctica (connectors de coordinació o subordinació) o semàntica (connectors d'addició, disjunció, contrast, causa, conseqüència, etc.).

Manuel Pérez Saldanya, en «Del "perfet" a l'"indefinit" (i viceversa). El nom dels temps verbals i altres problemes terminològics relacionats amb les categories gramaticals del verb» (pp. 91-119), caracteritza amb molta precisió, detalladament, els temps verbals segons el temps, l'aspecte i la distància temporal, i analitza el problema de les denominacions dels temps verbals.

Anna Camps, en «El coneixement gramatical dels alumnes: el cas dels pronoms personals» (pp. 121-136), vol oferir una visió dels conceptes gramaticals a partir dels alumnes.

M. Teresa Garcia Castanyer, en «Una terminologia gramatical bàsica en la llengua francesa» (pp. 137-162), presenta una pro-

posta de terminologia simplificada, en l'ensenyament de la llengua francesa.

Josep M. Brucart, en «L'anàlisi sintàctica i la seva terminologia en l'ensenyament secundari» (pp. 163-229), reflexiona extensament i documentadament sobre diversos aspectes.

Fins aquí ens hem referit sumàriament al contingut del recull. Ara voldríem fer unes consideracions sobre el treball de Pérez Saldanya, un estudi que a parer nostre és ben fet i molt clar. Seran quatre consideracions, exposades necessàriament d'una manera sintètica:

1) ¿És necessari de crear una nova categoria gramatical del verb, la de la «distància temporal» (p. 103), al costat de les de «temps» i «aspecte», o es tracta tan sols d'una subcategoria? Tenint en compte que serveix únicament per a distingir el perfet pròxim (*he cantat*) del perfet remot (*vaig cantar*), nosaltres ens inclinàrem per la segona opció.

2) A la pàgina 106 d'aquest treball s'afirma el següent: «Almenys en la llengua literària, amb tot, sí que existeix un passat perifràstic (i, per tant, un passat perfectiu pre-hodiernal) construït analògicament a partir del passat perifràstic d'indicatiu: *vagi cantar*.» Literàriament també, però sobretot en la llengua popular, si més no aquí al Principat, és ben viu l'ús de *vagi cantar*.

3) «En el quadre no es fa cap referència al passat anterior (*hagué cantar*) o al passat anterior perifràstic (*va haver cantar*), i al llarg del treball només hi al·ludim esporàdicament, pel fet que aquest temps té un caràcter quasi exclusivament literari» (pp. 116-117, nota 7). Tampoc: *va haver cantar* és, si més no, tan popular com literari.

4) Finalment, el *quid* de la qüestió: amb quin model ens quedarem a l'hora de designar, en català, els temps *ha cantat* i *va cantar*? Pérez Saldanya proposa la següent correspondència: *ha cantat* = PERFET i *va cantar* = PASSAT PERIFRÀSTIC. Però aquest model (amb avantatges i inconvenients, com tots, ja ho diu l'autor) té, a parer nostre (i sobretot de cara a l'ensenyament), un

gros entrebanc: trenca completament amb tota la tradició, almenys des de Fabra (per a qui *ha cantat* = PRETÈRIT INDEFINIT i *va cantar* = PRET. PERFET PERIFRÀSTIC). És a dir, aquest model gira completament les coses: l'etiqueta *perfet* deixa de designar *va cantar* i passa a designar *ha cantat*. Ja que estem d'acord que el terme *indefinit* no serveix, sembla més plausible aquesta altra correspondència, no tan rupturista: *ha cantat* = PRETÈRIT PERFET PRÒXIM i *va cantar* = PRET. PERFET REMOT. Aquesta nova denominació, proposada per Ruaix —com ja es diu en el treball (amb un petit lapsus: és *pretèrit*, no *passat*)—, té l'avantatge de continuar fent servir el terme *perfet* per a *va cantar* i, a convenir, hom pot evitar denominacions massa llargues fent servir

els termes *pretèrit pròxim* (= *ha cantat*) i *pretèrit remot* (= *va cantar*).

Last but not least, una constatació i una curiositat. La constatació: fins allà on resulta verificable i atenent a l'ús de les preposicions *a/en* en les designacions de «lloc figurat» (per exemple, «La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari», títol del llibre, enfront de «la metodologia lingüística a l'ensenyament secundari», p. 73, nota 34), podríem dividir en dos grups els autors dels diversos treballs aplegats en aquest recull: autors de *en* (Macià, Cuenca i Pérez Saldanya) i autors de *a* (la resta) (amb alguna excepció puntual!). I ara la curiositat: els autors valencians (Cuenca i Pérez Saldanya) usen el connector *fet i fet*

amb un valor equivalent al que al Principat té *de fet*. Exemples: «En funció de l'equivalència amb conjuncions i sobretot amb connectors parentètics, podem dir que alguns d'aquests elements (fonamentalment clàusules i sintagmes preposicionals) són connectors lèxics. *Fet i fet*, els connectors parentètics solen derivar de formes que corresponen, en algun estadi de l'evolució, a connectors lèxics» (p. 87). «Els temps verbals tenen un comportament referencial equiparable a les categories nominals. *Fet i fet*, els temps verbals denoten intervals temporals d'una manera semblant a com els sintagmes nominals denoten entitats del món (del món real o d'un món possible)» (p. 93).◆

Un important diccionari diferent

Jaume VALLCORBA I ROCOSA

BADIA, Jordi

Diccionari escolar. Dubtes, incorreccions i barbarismes

Castellnou edicions, Barcelona 2000

Podríem dir-ne un diccionari contra la deturpació del català. També podríem qualificar-lo de diccionari que resol dubtes, incorreccions i barbarismes dels parlants en català, com assenyala el subtítol del llibre.

Si aquest llibre conté un inventari de barbarismes podríem pensar-nos que és com un vocabulari més d'aquesta mena; ens equivocaríem: cada barbarisme té una entrada, i a continuació s'hi explica el significat amb què l'usem; tot seguit fa constar el mot o mots catalans amb què convé reemplaçar-lo i, finalment, hi ha unes frases, adequades, precises, breus, que ens fan transparent el bon ús dels corresponents mots catalans. Per una altra banda, els mots catalans substituïts del barbarisme tenen la pròpia entrada, amb la definició i la frase que ens orienta a fi d'emprar-lo adientment; adonem-nos com, amb aquest sistema, ens estalviem les remissions, cosa que ens permet de trobar immediatament la solució del dubte que tinguem. El mateix tractament que als mots l'aplica a les locu-

cions, tant les incorrectes com llurs solucions, aportació que creiem de gran utilitat.

Però això no és tot; aquest diccionari conté moltes més particularitats lingüístiques. Així, hi tenen entrada morfologies errònies de mots que profusament són fets servir deformats, i ens remet a la forma correcta. Ens fa conèixer la morfologia catalanitzada de mots estrangers, que ha calgut introduir darrerament en la nostra llengua (per exemple, *espot* per **spot*), i, contràriament, introdueix, al lloc del diccionari que, per ordre alfabètic, correspon aquell mot estranger propi de la tecnologia actual, com ara **énter*, i ens n'assenyala la catalana —en aquest cas *retorn*— que cal emprar en lloc de l'estrangera.

Ultra els esmentats, hi ha aquells mots —verbs, adjectius, substantius— als quals hi ha qui dona, de vegades, significats i usos inapropiats. D'aquí ve que, posem per cas, aparegui en el diccionari el verb *dormir* per a advertir-nos de l'ús que alguna vegada se'n fa, en compte de *adormir*; i tot seguit ens

aclareix la diferència entre l'un verb i l'altre.

I moltes més particularitats, confusions i aclariments, tals com la distinció entre alguns parònims, el destriament de mots que tenint un significat semblant presenten matisos significatius que cal conèixer per a fer-los servir amb propietat, el bon ús de determinats verbs com a transitius que són i que, a voltes, són emprats intransitivament, etc.

Comptat i debatut: un diccionari d'una gran riquesa advertint-nos dels mals usos de la nostra parla, que contraposa a les solucions genuïnes i correctes i que il·lustra amb abundants exemples de bona fraseologia.

Encara que dugui el títol de *Diccionari escolar*, el cas és que serà útil i profitós al lector de qualsevol edat.◆